

Sisällys

Aluksi11

Koiran erityispiirteet eläimenä

Koiran kehityshistoria	18	Koiran tunteet ja kokemusmaailma	24
Koiran elämänkulku pennusta senioriksi	21		

Koiran hyvinvointi ja pahoinvointi

Mitä hyvinvointi on?	32	Poikkeavaa:	
Terveys osana hyvinvointia	33	joustamaton käyttäytyminen	46
Perustarpeet osana hyvinvointia	34	Poikkeavaa:	
Kuormittuminen ja palautuminen	35	stereotyyppinen käyttäytyminen	46
Rutiinit hyvinvoinnin tukipilarina	40	Poikkeavaa: opittu avuttomuus	48
Mitä pahoinvointi on?	43	Poikkeavaa: sijaistoiminnot	49
Normaali ja poikkeava käyttäytyminen	43	Poikkeavaa: epäsosiaalisuus ja aggressiivinen käyttäytyminen	50

Lajityyppisten tarpeiden vaikutus koiran hyvinvointiin

Uni ja lepääminen	54	Märkäruoka	66
Unen tarve ja tarkoitus	54	Raakaruoka	66
Hyvän lepopaikan suunnittelu	56	Tuoreruoka	68
Leporutiinit	58	Kotiruoka	68
Varo väsyttämistä	58	50–50-ruokinta	69
Ravitseminen ja syöminen	63	Erikoisruokavaliot	69
Mitä koira syö?	64	Purutuotteet	70
Kuivaruoka	65	Namit	71

Merkkejä sopivasta ja epäsopivasta ruokavaliosta.....	71	Kuunteleminen.....	104
Syöminen.....	73	Katsominen.....	105
Juominen.....	74	Tunteminen.....	107
Vuorovaikutus ja läheisyys.....	79	Maisteleminen.....	109
Vuorovaikutus ihmisen kanssa.....	79	Ongelmien ratkominen.....	110
Optimistisuus ja luottavaisuus.....	81	Liikkuminen.....	116
Viestinnän monipuolisuus.....	81	Ulkoilun laadulla on väliä.....	116
Asettuminen koiran asemaan.....	83	Sopiva liikunnan määrä.....	120
Kosketus.....	85	Ulkoiluvälineet.....	124
Hyvä leikki ihmisen kanssa.....	86	Panta ja valjaat.....	124
Vuorovaikutus toisten koirien kanssa.....	88	Hihnan valinta.....	125
Muut eläimet perheessä.....	90	Ulkoilu kotipihalla.....	127
Käsittely.....	92	Liikkuminen sisätiloissa.....	128
Kouluttaminen.....	95	Muut aktiviteetit.....	129
Tutkiminen ja ongelmanratkaisu.....	102	Lisääntyminen.....	134
Haisteleminen.....	103	Kiima-aika ja sukukypsyys.....	135
		Kastraatio ja sterilisaatio.....	136

Terveyden vaikutus koiran hyvinvointiin

Ennalta ehkäisevä terveydenhoito.....	144	Suu ja hampaat.....	156
Rokotukset.....	145	Hoitamaton suu on vakava terveysriski.....	157
Loishäätö ja loisten tartuttamat taudit.....	146	Suun terveyden ylläpito.....	158
Koiran kehon terveydenhoito.....	151	Kuinka usein eläinlääkäriin terveystarkastukseen?.....	160
Silmät ja korvat.....	151	Terveystutkimukset.....	160
Turkki.....	153	Rodut, joilla on PEVISA-ohjelma.....	161
Tassut ja kynnet.....	154	Monirotuiset, rescuetaustaiset ja rodut ilman PEVISA-ohjelmaa.....	162
		Tukitoimet eläinlääkäriasemalla.....	163
		Sopivan ammattilaisen valinta.....	165
		Hoidon kustannukset.....	172

Kipu ja kipukäyttäytyminen	179	Lyhytraajaisuus	199
Kivun fysiologiaa	180	Luuston ja nivelten kehityshäiriöitä ..	201
Akuutti ja krooninen kipu	181	Muut yleiset sairaudet	
Kipukäyttäytyminen	183	ja vaivat koirilla	203
Kivun hoito	185	Anaalirauhasvaivat	203
Jalostus	190	Eturauhasvaivat	204
Koirien kehityshäiriöt	191	Kutina	204
Lioitellut piirteet	192	Suolistosairaudet	205
Lyhyestä kallonmuodosta		Milloin on eutanasian aika?	212
johtuva oireyhtymä	193	Eutanasiaan valmistautuminen	214
Selkäytimen ontelotauti	197	Eutanasian kulku	216

Koiran hyvinvoinnin arvioiminen

Näin selvität, mitä koirasi vuorokauteen kuuluu	220
Näin aloitat muutosten tekemisen koirasi arkeen	224
Näin seuraat koirasi käyttäytymistä ja kirjaat havainnot muistiin	226
Lopuksi ja kiitokset	229
Lähteet	232

Sofia Haapanen, Nina Laiho ja Aino Patjas: Koiran perustarpeet ja hyvinvointi
Näytesivut kirjasta © Tuuma & tekijät

Aluksi

Pidät kädessäsi kirjaa, joka todennäköisesti muuttaa tapaasi ajatella koiranpitoa. Koirasta, sen käyttäytymisestä ja kouluttamisesta on tehty lukuisia teoksia, mutta kattavaa kirjaa koirien perustarpeista ja hyvinvoinnista ei ole aiemmin tehty. Hyvinvoinnista puhutaan paljon, ja usein sillä tarkoitetaan eläimiin viitattaessa terveyttä tai hengissä pysymistä. Hyvinvointi kattaa kuitenkin paljon enemmän – se kuvaa kokonaisvaltaisesti sitä, että elämä tuntuu elämisen arvoiselta, värikkäältä ja mieluisalta juuri nyt.

Koiran hyvinvoinnista puhuttaessa luotetaan herkästi vuosikymmenten takaisin tottumuksiin tai siihen, mikä itsestä ihmisestä tuntuu luontevalta. On totta, että ihmisellä ja koiralla on paljon yhteistä, mutta myös huomattavia eroja siinä, mikä on tärkeää ja mikä ei. Esimerkiksi aikuiselle ihmiselle riittää pelkät yöunet, mutta aikuinen koira tarvitsee jopa yhtä paljon unta päivisin kuin

öisin voidakseen hyvin. Koira koskevien valintojen tueksi tarvitaan tietoa koirasta eläinlajina sekä läpi oman koiran elämän jatkuvaa opettelua sen yksilöllisistä tarpeista.

Nykyaikainen tieto koirista ei ole enää samaa kuin vuosikymmen sitten. Tieteen menetelmät ja tutkittu tieto kehittyvät jatkuvasti. Lisäksi perustavanlaatuiset oletukset koirista ja muista eläimistä ovat muuttuneet. Esimerkiksi kolmekymmentä vuotta sitten ei vielä yleisesti tunnustettu, että eläimillä on tunteita tai kivun kokemusta.

Jokainen koiranomistaja sekä alan ammattilainen tarvitsee säännöllistä päivitystä omille tiedoilleen ja taidoilleen, sillä muuten on vaarana jäädä vanhentuneiden ja pahimmillaan koiran hyvinvoinnille haitallisten toimintatapojen varaan. Kaikki koira koskeva tieto ei kuitenkaan muutu. Siinä missä elämme kaikki samojen fysiikan lakien, kuten painovoiman, vaikutuksen alaisena,

Koiran perustarpeet ja hyvinvointi

noudatamme myös samoja biologisia ja psykologisia lainalaisuuksia. Kaikella käyttäytymisellä on jokin tarkoitus. Se, mitä koira tekee tai jättää tekemättä, ei ole sattumaa tai vahinko.

Voimme vaikuttaa oman koiramme käyttäytymiseen ja siten yhteiselämämme sujuvuuteen paljon enemmän kuin uskommekaan. Tehokkaimpia keinoja käyttäytymisen muuttamiseen ovat perustarpeisiin ja hyvinvointiin vaikuttaminen sekä päätökset siitä, mihin tilanteisiin ja ympäristöihin koiran viemme. Lisäksi käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa kouluttamalla koira.

Jokaisen koiran omistaja yrittää varmasti parhaansa niillä tiedoilla, joita on sillä hetkellä saatavilla. On ihmisyyttä ymmärtää, ettei kaikkea tarvitse tietää eikä kenenkään oleteta olevan täydellinen. Toisen eläinlajin mielenliikkeisiin tutustuminen ja oman koiran kanssa yhteisen elämän rakentaminen ovat elämän mittainen prosessi. On palkitsevaa ja avartavaa oppia jatkuvasti ymmärtämään koiran tarpeita ja viestintää monipuolisemmin ja samalla saada pieni maistiainen siitä, miten rinnallamme tiiviisti kulkeva toinen laji hahmottaa maailmaa.

Haluamme tällä kirjalla auttaa tavallisia koiranomistajia ymmärtämään omaa

koiraansa ja sen tarpeita paremmin. Näin mahdollisimman moni koira saa elää hyvän elämän ja yhä useampi ihminen saa kokea koirastaan parhaan mahdollisen version. Omissa ammateissamme huomaamme, että koiranomistajat näkevät paljon vaivaa sekä käyttävät aikaa ja rahaa koiriinsa. Aina se, mihin panostetaan, ei kuitenkaan tue kokonaisvaltaista hyvinvointia. Jopa koiralle haitallisten tapojen ylläpitäminen vahingossa on yleistä.

Eläintenkouluttajan työssä kohtaamme riittämättömyyttä kokevia koiranomistajia, joilla on haasteita saada arki koiran kanssa tasapainoon. Yleinen ongelma on esimerkiksi levottomuus ja ylivilkkaus. Omistajat voivat kokeilla koiran väsyttämistä tuntien liikunnalla ja aktiivoinnilla tai yrittää kouluttaa koiralle haastavissa tilanteissa muita toimintatapoja tuloksetta.

Rauhattomuuden ja muiden käyttäytymisen ongelmien osalta olemme huomanneet toistuvasti saman asian: niissä on harvoin kyse liian vähästä liikunnasta tai kouluttamisen puutteesta. Yleisimmin ongelmat alkavat lievittyä, kun koiran arjen sisältöä muutetaan yksilölle sopivammaksi. Ylikuormittunut koira ei rauhoitu lisäämällä aktiviteettia, vaan usein esimerkiksi

kovatempoisen liikunnan vähentäminen ja rauhallisten toimien lisääminen tyydyttää koiran tarpeet paremmin koiralle ominaisella tavalla ja helpottaa lepoon käymistä.

Toinen keskeinen huomio työssämme on, että suuri osa koirista potee omistajien tietämättä hiljalleen kyteviä sairauksia. Eläinlääkärin työssä vastaan tulee toistuvasti tilanteita, joissa koira on kokenut kipua jo pitkään, mutta avun piiriin lähdetään

vasta kun koiran käyttäytyminen on erittäin poikkeavaa ja oireilu voimakasta. Lopulta voidaan päätyä esimerkiksi sunnuntai-ilta-
na päivystykseen, kun koiran kivut käyvät sietämättömiksi ja se ei ole enää toimintakykyinen. Päivystysreissun ja kalliin laskun sijaan on useimmiten mahdollista tunnistaa jo varhaisia oireita kivusta sekä sairauksista ja käydä aiheeseen perehtyneen eläinlääkärin vastaanotolla ennen koiran voinnin

Koiraa kutsutaan ihmisen parhaaksi ystäväksi eikä suotta. Koiran ja ihmisen yhteinen matka on kestänyt pitkään ja syventänyt symbioottista yhteyttä.

Koiran perustarpeet ja hyvinvointi

romahtamista. Näin koira saa nopeammin helpotusta ja hoito-ohjeita, eikä sairaus etene välttämättä yhtä pitkälle lainkaan.

Tuomme tässä kirjassa esiin sekä tutkittua tietoa että käytännön sovellutuksia. Kirjan sisältö on pyritty koostamaan niin, että eri osia voi lukea vapaavalintaisessa järjestyksessä. Kirja kuitenkin etenee kronologisesti alkaen taustoittamalla koira eläimenä sekä käsittelemällä, mitä hyvinvointi ja pahoinvointi on. Näitä seuraavat laajat osat käsittelevät koiran lajityypillisiä tarpeita sekä terveyden vaikutusta hyvinvointiin. Kirjan viimeinen osa antaa keinoja koiran hyvinvoinnin arvioimiseen ja ylläpitoon sekä tarvittaessa muutosten tekemiseen koiran arjessa.

Kirjan edetessä annamme jokaisen hyvinvoinnin osa-alueen lopuksi mittareita, joiden avulla voi oppia tunnistamaan oman koiran vointia. Kaikkia koiria yhdistävien hyvinvoinnin kehysten sisällä on kuitenkin aina myös yksilöllisiä eroja, jotka selittyvät muun muassa perimällä ja ympäristön vaikutuksilla. Valottaaksemme hyvinvoinnin yksilöllisiä ulottuvuuksia olemme koostaneet kirjaan erilaisia esimerkkitapauksia. Kaikki esimerkit pohjautuvat oikeisiin

asiakastapauksiin mutta eivät tunnistettavasti yksittäisiin koiriin.

Olemme koostaneet tämän kirjan omista vahvuusalueistamme käsin, toinen toistemme teksteihin ajatuksia antaen ja kaikki yhdessä eri osa-alueita pohtien. Olemme moniammatillisuuden ja yhteistyön puolestapuhujia ja pyrimme myös kirjassa tuomaan esiin, miksi koiran omistajan kannattaa hyödyntää eri eläinalan ammattilaisia, kun tavoitteena on oman koiran kokonaisvaltainen hyvinvointi. Toivomme lisäksi, että eläinalan ammattilaiset saavat kirjasta uutta tietoa ja näkemyksiä, joita ei ehkä tähän mennessä ole tullut ajatelleeksi.

Oivalluksentäyteisiä ja iloisia lukuhetkiä toivoen

*Kirkkonummella, Ylöjärvellä ja Pirkkalassa
7.1.2024*

Sofia, Nina ja Aino

Sofia Haapanen

- » *eläintenhoidon erikoisammattitutkinto, eläinten kouluttamisen osaamisala*
- » *käyttäytymisanalyttisen eläinkoulutuksen asiantuntija*
- » *ammattillinen opettaja*

Sofia toimii yrittäjänä koirien hyvinvoinnin, käyttäytymisen ja kouluttamisen parissa sekä eläintenkouluttajaopiskelijoiden opettajana. Sofia on tullut tunnetuksi Ylen Ymmärrä koiraasi -ohjelmasta sekä Suomen eläintenkouluttajat ry:n puheenjohtajana vuosina 2020–2023. Sofialla on tällä hetkellä kotona kolme koiraa.

Nina Laiho

- » *eläintenhoidon erikoisammattitutkinto, eläinten kouluttamisen ja koiran ruokinnan osaamisalat*

Nina tarjoaa koirien käyttäytymisterapiaa ja ravitsemusneuvontaa omassa yrityksessään. Hän luennoi aktiivisesti koiran hyvinvoinnista, ravitsemuksesta ja kipukäyttäytymisestä koirien omistajille ja eläinalan ammattilaisille. Lisäksi hän tekee opetustyötä alan opiskelijoiden parissa. Ninan perheessä on kaksi koiraa.

Aino Patjas

- » *eläinlääketieteen lisensiaatti*

Aino on tehnyt eläinlääkärin töitä pääasiassa pieneläinpraktiikassa, etäeläinlääkärinä ja luennoiden. Viime vuosina hän on perehtynyt erityisesti eläinten käyttäytymiseen ja hyvinvointiin. Ainolle on tärkeää hoitaa potilaat kokonaisvaltaisesti ja luoda eläimelle turvallinen olo tutkimustilanteessa. Ainolla on tällä hetkellä kotona yksi koira.